

גבולות היחידה: שמואל ב' פרק י"ג, פס' א'-כ"ב

נושא היחידה: אמנון ותמר

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

אמנון, בנו של דוד, אוהב את תמר ורוצה לשכב עמה. הוא עושה את עצמו חולה, וכאשר הם לבד בחדר, הוא אונס אותה בניגוד לרצונה. לאחר מעשהו הנבזה, הוא מרגיש כלפיה שנאה גדולה, ומגרש אותה בבושת פנים. תמר הולכת כאבלה, ואחיה אבשלום מבין את אשר קרה. מאותו היום, אבשלום אינו מדבר עם אמנון, ומפתח שנאה כלפיו.

הקדמה
למורה:

פרק זה מעלה נושא שאינו קל להעבירו לתלמידים. על המורה המלמד את הפרק בכיתה, לחשוב היטב לפני, מה נכון לומר לתלמידים ומה מתאים לגילם ולהרכב הכיתה.

מצד שני, חשוב לדעת כי יש כאן הזדמנות גדולה ללמד את התלמידים מתוך קדושה - מהי אהבה אמיתית, כיצד ניתן לעצור הידרדרות כזו וכיצד עליהם לשמור על יצרם ועל גופם, בעזרת ה'.

פתיחה:

המורה יכתוב על הלוח בגדול את המילה "אהבה", וישאל את התלמידים: מהי אהבה בעיניכם?

את תשובות התלמידים יש לכתוב על הלוח כ"שמש" – מסביב למילה אהבה.

אנו נכוון ונוסיף את המילים: נתינה, שמחה, הענקה, פרגון, קשר, עין טובה.

לאחר שהתלמידים יסיימו להגדיר את מושג האהבה, יאמר המורה: לפנינו פרק לא קל, שמתרחש בו סיפור מסעיר ומושג האהבה מופיע בו פעמים רבות.

המורה יבקש מן התלמידים לזכור את ההגדרות שנאמרו בכיתה לגבי האהבה, ולאחר שיקראו את הסיפור, יהיה עליהם לומר האם אכן הייתה כאן אהבה.

(חשוב להשאיר את הכתוב על הלוח עד סוף השיעור.)

לימוד הפסוקים:

לפני שנפנה לפסוקים, המורה יקדים הקדמה קלה, להבנת הקשר המשפחתי בין אמנו לתמר:

דוד+ מעכה בת תלמי מלך גשור----- ילדיהם: אבשלום ותמר

דוד+ אחינועם---- בנם: אמנו

כלומר תמר ואבשלום הם אחים מאותו האב, אך לא מאותה האם.

קריאת פס' א'-ה': אהבת אמנו לתמר ועצת יונדב

ראשית כול, "ויהי אחרי כן"- הסיפור שנלמד הוא המשך ישיר למה שקרה לפני כן- זהו חלק מעונשו של דוד על מעשה בת שבע.

המורה ישאל: מי אוהב את מי?

אמנו אוהב את תמר.

מדוע? כי היא יפה.

מה קורה לו מרוב שהוא אוהב אותה? "ויצר לאמנו להתחלות"- רש"י: עד שנחלה. אמנו ממש חולה מרוב אהבה.

מי פוגש אותו? יונדב, שהוא חבר שלו וגם בן דוד (שמעה, אביו של יונדב, הוא אח של דוד).

מה דו השיח ביניהם? יונדב רואה שאמנו "דל"- כחוש, הוא לא נראה טוב, ועל כן שואל אותו יונדב מה קרה. לתשובתו של אמנו שהוא אוהב את תמר, מציע לו יונדב הצעה.

מהי הצעתו של יונדב? יונדב מציע שאמנו יעשה את עצמו חולה, ויבקש מאביו דוד שישלח אליו את תמר אחותו, "ותברני לחם"- תאכיל אותו. "ועשתה לעיניי את הבריה"- את הסעודה. ככל שהאוכל יותר טרי, כך הוא יותר בריא.

← המורה ישאל את התלמידים: מה דעתכם על הצעתו של יונדב? מה המטרה של ה'הצגה' הזו?

לפני ההמשך, חשוב שהמורה יקדים ויאמר לתלמידים כי הפסוקים שהם עומדים לקרוא עכשיו הם פסוקים קשים ושהסיפור אינו פשוט לקריאה.

קריאת פס' ו'- י"ד: ביצוע העצה ואונס תמר

אמנו מבצע את העצה שנתן לו יונדב. מה מצווה אמנו לאחר שתמר מכינה לו את האוכל?

"הוציאו כל איש מעלי"- אמנון אומר לכל האנשים הנמצאים בחדרו, לצאת החוצה, ורק הוא ותמר נשארים לבד.

מה קורה לאחר שאמנון ותמר נשארים לבד?

בתחילה, אמנון מבקש מתמר כי תהיה עמו: "בואי שכבי עימי אחותי".

האם תמר מסכימה? לא.

תמר מנסה להתנגד לכך בכמה דרכים. מהן?

המורה ירשום על הלוח: הדרכים בהן מנסה תמר לשכנע את אבשלום שלא יפגע בה:

1. (המורה ישאל: איזו מילה חוזרת שלוש פעמים בפס' י"ב?) תמר זועקת לו: אל! אל! אל! אל! אל תעשה את המעשה הזה. יש כאן ביטוי לסערה רגשית ולחרדה עמוקה.
2. (המורה ישאל: באיזה תואר תמר פונה לאמנון?) תמר משתמשת במילה "אחי" – לעורר את רחמיו, שינהג בה כאח, באחוה.
3. "כי לא יעשה כן בישראל"- לקוח מספר בראשית, בסיפור דינה. תמר מנסה להזכיר לו את המעשה החמור שהיה עם דינה, וכך לשכנע אותו שלא יעשה כזה מעשה, כמו הגויים השפלים ביותר.
4. (המורה ישאל: כיצד מגדירה תמר את המעשה?) תמר אומרת לו כי זהו מעשה "נבלה" – דבר רע ביותר.
5. פנייה אישית לרגש- "אנה אוליך את חרפתי" - תמר מנסה לעורר את רחמיו כלפיה באופן אישי.
6. (המורה ישאל- איזו עצה נותנת תמר לאמנון?) תמר אומרת לאמנון: "דבר אל המלך כי לא ימנעני ממך". עצה מעשית: אתה יכול לקחת אותי לאישה, כי אנחנו לא מאותה האימא (וכן רש"י מדגיש שעיבורה של תמר היה עוד לפני שאימא שלה התגיירה, כאשר הייתה "אשת יפת תואר").

האם אמנון מקשיב לניסיונותיה הרבים של תמר להניאו מרצונו? לא.

מה אמנון עושה לאחר שהיא מתנגדת?

← המורה יבחר כאן עד כמה הוא משתף את התלמידים בקריאה, הבנה ודיון, או שהוא מתווך את הסיפור ודן עמם במכלול העולה ממנו.

באופן כללי, על שאלה זו ראוי לחשוב מראש כיצד נכון עבורך ועבור כיתתך לנסח את התשובה: האם רק לומר שאבשלום החזיק בתמר בכוח, משך אותה אליו ופגע בה, או לומר באופן מפורש שהוא אונס אותה בניגוד לרצונה ומענה אותה. (הגדרת המעשה צריכה להיות בהתאם למרכיבים משתנים וספציפיים לכיתת הלימוד שלך.)

המעשה שקראנו הוא מעשה נוראי ומזעזע, אך הוא לא נגמר כאן.

מה עושה אמנון לאחר שביצע את רצונו?

קריאת פס' ט"ו-י"ח: שנאת אמנון ושילוח תמר החוצה

אמנון מתמלא בשנאה גדולה כלפי תמר.

← משימה: כמה פעמים כתוב השורש ש.נ.א. בפסוק ט"ו? 4 פעמים.

מה זה בא להדגיש לנו? את השנאה הגדולה שחש אמנון כלפי תמר.

מה גורמת שנאה זו לאמנון לעשות? הוא אומר לתמר שתקום ותלך.

תמר פונה אליו, ומבקשת שלא ישלח אותה כך בבושת פנים: "אל אודות הרעה הגדולה הזאת מאחרת" -

הפרשנים מסבירים שכאילו חסרה כאן מילה "אל תעשה" - אל תעשה רעה גדולה עוד יותר מהרעה הראשונה שעשית, כי תמר רצתה להתחנן עם אמנון, כדי לא לפרסם את המעשה שאמנון עשה לה.

האם כעת מקשיב אמנון לבקשתה של תמר?

לא. אחרי שניצל אותה לצורך סיפוק יצריו, משליך אמנון את תמר ככלי אין חפץ בו.

הוא קורא למשרתו, ומצווה אותו לגרש את תמר החוצה, תוך שימוש במילים משפילות- "שלחו נא את זאת מעלי החוצה ונעול הדלת אחריה".

← המורה ישאל את התלמידים: כיצד מרגישה תמר בסיטואציה זו?

בושה עמוקה, צער, כאב. ממש רמסו את כל כבודה.

משימה לתלמידים: קראו את פס' י"ט- מה עושה תמר לאחר שגורשה מבית אמנון?

.1

.2

.3

(שמה אפר על ראשה, קורעת את הבגד, זועקת. דברים אלו מבטאים אבל וצער.)

קריאת פס' כ'- כ"ב- תגובת דוד ותגובת אבשלום

לפני הקריאה, יכתוב המורה:

תגובת אבשלום:

תגובת דוד:

לאחר הקריאה:

תגובת אבשלום: מדבר עם תמר תוך זלזול באמנון- "האמינון". ומאותו היום, הוא שונא אותו ולא מדבר אתו אף מילה.

תגובת דוד: שומע, כועס, אך לא עושה דבר (למה לא עושה דבר? הוא מבין שזה חלק מהעונש שלו. אין לו מה להצטדק, ועוד לכעוס על אחרים).

כעת, לאחר סיום הסיפור, ישאל המורה את התלמידים: בתחילת השיעור ניסינו להגדיר מהי אהבה. בפרק שקראנו, ראינו שאמנון אוהב את תמר. האם זו אהבה?

המורה ישמע את תשובות התלמידים, ויסכם:

אמנון לא אהב את תמר, אלא הוא אהב את עצמו, את התאוה שלו.

אהבה אמיתית זה כאשר רוצים להיטיב עם השני, זוהי אהבה שיוצרת קשר רגשי אמיתי ועמוק עם נתינה הדדית.

כאשר אמנון כלל לא קשוב לרצונותיה ולדבריה של תמר, אלא עסוק רק ברצון שלו – אין כאן אהבה כלל, אלא תאוה בלבד.

← בשלב זה, ראוי ונכון לקשר זאת למציאות בימינו (שוב, בהתאם לאופי הכיתה), שבה רואים "אהבה" על המסך, בפרסומות השונות, ובכלל כל עולם המושגים של ימינו, צריך להימדד ולהיבחן שוב, על פי הדברים שראינו:

האם כאשר מישהו אומר שהוא אוהב את השני, האם הוא באמת אוהב את העומד מולו, על אופיו, תכונותיו ומהותו, או האם הוא עסוק רק באינטרס אישי שלו?

← מורה מחנך יכול להוביל דיון זה לשיעור חינוך משמעותי ומעמיק על עניין האהבה.

הצעות להמחשה:

פתיחה - להעלאת השאלה מהי אהבה אמיתית, שתשזור את כל הסוגיה כולה.

מסרים והפנמה:

- א. מהי אהבה אמיתית, השמה את השני במרכז, והגורמת לקשר פנימי ולרצון להעניק טוב, לעומת אהבה עצמית ומימוש תאוה.
- ב. בעיקר בכיתת בנות – הבנה כי אם ח"ו הייתה פגיעה, אין לבת אשמה בעניין, ועליה לזעוק ולמחות על מה שאירע.

סיכום:

אמנון, שאהב את תמר אהבה שאינה אמיתית, אלא חיצונית, רצה מאוד להיות עמה. לצורך כך, הוא שיקר ועשה את עצמו כחולה, כדי שדוד ישלח אליו את תמר. לאחר שתמר הגיעה והכינה לו אוכל כבקשתו, נשאר איתה אמנון לבד בחדר ורצה להיות איתה. תמר סירבה, וניסתה בדרכים שונות לשכנע אותו של יגע בה. אך אמנון לא שלט ביצריו ומשך אותה אליו בכוח. לאחר שעשה בה כרצונו, שנא אותה אמנון ושילח אותה החוצה בבושת פנים.

תמר הלכה כאבלה, ואבשלום אחיה ראה זאת והבין מה קרה, ומאז שנא את אמנון. דוד שמע את הדברים וכעס, אך לא עשה דבר.

הרחבות:

המשנה במסכת אבות, פרק ה' משנה ט"ז:

כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר, בטלה אהבה.

ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם.

איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר.

ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן.

המשנה מביאה דוגמאות לשני סוגי אהבות:

התלויה בדבר – אהבת אמנון ותמר. בעצם, אין פה אהבה של האדם השני, אלא של ה"דבר", ולכן אם הוא בטל, גם האהבה בטלה.

זאת לעומת אהבת דוד ויהונתן, אהבה שאינה תלויה בדבר. נזכיר את הברית של דוד ויהונתן, לעזור אחד לשני - זו אהבה של נתינה, של קשר, ולא אהבה שתלויה בדבר.

אפשר לפתח דיון בכיתה על מי הם החברים שלנו וכיצד אנו רוכשים אותם - האם רק בגלל שהם נתנו לנו משהו - מתנה, משחק וכו', או שיש כאן קשר הדדי של נתינה ואכפתיות אחד לשני.